

## KENDİN: HAK OLAN

Mustafa Alagöz

“Kendi bilincine bağlı olarak yaşamak” insanın kendi onurunu inşa etmesidir. Onur, kendi yetilerini kendin için işlevli kılabilmektir. Bireyin anlamı kendisinden ürettiği değerlerle yaratılır ve bu değerlere bağlılığı onun bütünlüğünü oluşturur. Bütünlük, bitmiş–tükenmiş durağan bir kütle değil, tersine kesintisiz bir eylemlilik sürecindeki şiirsellik ya da müzikal bir armonidir.

Güzellik doğada yoktur, orada “güzel” vardır. Güzeller geçici, göreceli ve değişkendir ama “güzellik” mutlaktır, diğer kavramlar gibi. Bizler aslında mutlakları yaşıyoruz, göreceli şeyler mutlakların belirliş biçimi, geleneksel dille söylersek tecelli halleridir. “Güzel” olarak yargıladığımız sonlu şeyler sadece uyarandır, uyarı ise biyolojik varlığımızın fizyolojik bir işlevinden ibarettir. Kendi varlığımızın tamlığını bu düzeyde duyumsayamayız. Uyarıların aklımızda, bilincimizde ve ruhumuzda bıraktığı izi yaşıyoruz. Bana göre yaşamın tamlığına bu noktada ereriz. Beden, zihin ve farkındalık: bu üçünün birliği bize bizi verir. Bu bütünlüğe eremeyişimiz kendini bize hissettirir zaten; sıkıntı, boşluk, tedirginlik ve öfke biçiminde...

*“İnsan kendi hayat deneyiminden kendi içinde hakikat sorgulaması yaparsa bu yolda pek çok güzellik bulur.”* Aslında hakikat sorgulaması doğrudan bireyin kendini kendi önüne koyarak benliğinin tüm gizli köşelerine göz atmasıdır; bilincin her şeyi delip geçen keskin gözleriyle içindeki katı duvarları yıkıp arkasına geçme serüvenidir. Ama bu cesaret ister: Neyin cesareti? Kişinin tüm sığınaklarını tahrip edebilme, tutunduğu tüm dalları bırakma, inanç, aidiyet, yapay ego oyuncaklarını bir tarafa atma cesareti...

Kendimden hareketle konuşuyorum: Öfkelerime, sabırsızlıklarına, korkularına, kıskançlıklarına, bağınazlıklarına bakıyorum. Bu zehirleri kendi içimde ne kadar tanırsam başkalarını o ölçüde anlıyorum. Kendimle baş edemezken başkalarına ucuz nutuklar atmanın, kesip–biçmenin, yargılayıcı ve suçlayıcı belirlemelerde bulunmanın ne denli zavalıca bir şey olduğunu görebiliyorum. Ve bu noktada hem bir utanç hem de anlayışın filizlendiğini görüyorum. Böyle olması gerekir, bu “gerekir” bir dilek ya da seçim değil, varlığın doğasından kaynaklanan bir akış oluyor.

Marks’ın din hakkında söylediği bir sözü hatırlıyorum: *“İnsan kendi yarattığının egemenliği altına giriyor.”* Yeryüzünde Tanrısız insan yoktur, keskin bir söylem olacak belki ama Tanrısız insan olamaz. Egonuz, şöhretiniz, malınız–mülkünüz, kariyeriniz, güzelliğiniz vb... Ya da erdemleriniz, değerleriniz, hakka bağlılığınız, insana olan muhabbetiniz...

Nietzsche *“Tanrı öldü,”* dedi, ama sonra delirdi. Bütünlüğü olmayan insan ya delirir ya da delirme diyarında gezinip durur. Kendi olabilmek için gerekli potansiyeli olan insan bunu gerçekleştiremezse sıkıntı çeker. Bu noktada sahici arayışlara yönelir ve bu tip insanlar kendilerini rahatlıkla aşma şansına sahiptirler, ama öte yandan kendi içlerinden zincire de bağlı kalabilirler. İnsanın kendini aşması demek o zamana kadar kendi olmasını sağlayan tüm

dayanaklarını terk etmesi, yani ölmesi demektir. Dönüşümde ölen kişi değil, egodur. Ve bağlanıp kaldığımız, kendimizi özdeşleştirdiğimiz neyimiz varsa işte onlar “ego”nun dayanaklarıdır, hem de çok sağlam dayanaklar...

Bunu görmek zor değil. Bir insanın inançlarını biraz sorgulayın, taşıdıkları ve sınımsız korudukları “doğru”larını birazcık zorlayın, aidiyetlerine hafifçe bir dokunun...

Psikanalistlerin söylediğine göre hastalar yüzleşmek istemedikleri, kaçınmak istedikleri bir noktaya gelirlerse hekime sinirlenirmiş. Bunu görmek için hekim olmaya gerek yok, kendi içimize ve günübürlük ilişkilerimize baksak yeter.

İnsan yaşamı boyunca şu ikileme kesintisizce yüzleşir: Kalıcılık ve süreklilik (kaimlik ve daimlik), başka bir deyişle sabitlik ve değişkenlik. Ama sabit kalmaz, değişim sorumluluğu ile kaçınılmaz olarak yüz yüze gelir. Değişmek sabiteyi terk etmektir ve bu durum insanı ürkütür.

Kalıcılığın güvencesi sabitlikte değil, değişimdedir. İç dünyamızda oluşan sıkıntıların, öfkelerin ve korkuların olduğu noktadır burası. Yaşam kesintisizce aktığına yani sürekli değiştiğine göre, insan bu değişime bir yanıt vermek zorunda kalır. İnançlarına, geleneklerine, aidiyetlerine ve sahip olduklarına yapışır, fakat öte yandan değişim rüzgârı onun bu bağlarını çözüp savurur. İnsanın kendini armonik bir zarafetle inşa etmesi ile bir taş gibi donup kalmaya çalışmasının sonuçları bu anda kendini gösterir; insan bu anda kendi olur, kendini bilir.

Âdem ile Havva'nın cennetten kovulma öyküsü insanın bu ezeli–ebedi sorununun ifadesidir, bundan dolayı tazeliğini hiç kaybetmeyecek. Yılan simgesi bilincin kışkırtıcılığını anlatır; çünkü o özdeşlikte kalmaz, kendini dönüştürmek zorundadır. Ona biçilmiş kalıpta yaşayamaz, ona çizilen sınırdan kalmaz.

Değişen şartlar içinde kendine bir yön çizemeyen insan ne yapar? Şekilci olur; kendisinden daha güçlü gördüğü odakların ya da bireylerin yapıp ettiklerini kopya eder. Burada anladığımız anlamda insan yoktur, Heidegger'in deyişiyle “Şey İnsan” vardır. Kolayca sürü insanı haline gelebilen zayıf benlikler... Güçlü ve ortaklaşa kullanılan bir kabuğun altına gizlenmiş fanatikler; fanatikliğin belirgin özelliği yaratıcılıkla ilgisiz, ama yıkıcılıkta son derece inatçı olmasıdır. Burada toplu fanatiktikten daha ötesini düşünmek gerekir, bireysel fanatikler de vardır; bu halleri ise inatçılık, öfke ve hoyratlık olarak görülür.

Başka bir hal ise tamamen edilgenliktir. Kendi yok, ama sürükleyeni var. Gölgesi bile yok. *“Başkasının gölgesine girenin gölgesi de olmaz.”*

Her şeye itiraz, hiçbir şeyi beğenmezlik, tatminsiz ve huzursuz tepkiler, bir başka tavır olarak görülür. Genel olarak yıkıcı ve öfkeli tepkiler bu halden de doğar. Saldırganlık ve öfke dışa yöneldiği gibi içe de yönelir. Depresyon içe yöneltilen öfkedir.

Anlayabildiğim kadarıyla kendi kendisiyle ve dış dünyayla nasıl ilişki kuracağı her bireyin kendi sorumluluğunda. Bu ilişki biçimi onun mutluluğu ya da mutsuzluğunun temel nedenidir. Bu noktada kimse, kimse için bir şey yapamaz, sadece deneyimlerini paylaşabilir.

Garip bir durum; deneyim paylaşmak bile belirli bir olgunluk, açıklık ve sorumluluk istiyor. Mevlânâ'nın deyimiyle "can bağdaşması"... Çünkü zannedildiği gibi ortak fikirler taşımak, benzer ilgi alanı içinde olmak, birbirine içini dökmek bile yeterli olmayabiliyor.

Ah, biz insanlar şu kendi değerimizin boyutunu bir fark edebilsek! İşte o zaman kendi kendimizi hak edebiliriz. Hak etmek ne büyük huzur...